Економічні науки

УДК 658.027.45

Цимбалюк Роман Петрович
студент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. *У статті автором наведено підходи щодо розгляду поняття «управління фінансово-економічною безпекою підприємства»; визначено, що оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства є необхідним етапом у процесі здійснення ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.*

Ключові слова: *фінансово-економічна безпека, управління фінансово-економічною безпекою, оцінка рівня безпеки, ефективність діяльності підприємства.*

Аннотация. *В статье автором приведены подходы к рассмотрению понятия «управление финансово-экономической безопасностью предприятия»; определено, что оценка уровня финансово-экономической безопасности предприятия является необходимым этапом при осуществлении эффективного управления финансово-хозяйственной деятельностью предприятия.*

Ключевые слова: *финансово-экономическая безопасность, управление финансово-экономической безопасностью, оценка уровня безопасности, эффективность деятельности предприятия.*

Summary. *The author presents approaches to the concept of "management of financial and economic security of the enterprise"; it is determined that the assessment of the level of financial and economic security of*

the enterprise is a necessary stage in the implementation of effective management of financial and economic activity of the enterprise.

Key words: *financial and economic security, management of financial and economic security, estimation of security level, efficiency of enterprise activity.*

Актуальність теми дослідження. В реаліях сучасної ринкової економіки підприємства все сильніше залежать від волатильності зовнішнього середовища, зміни якого все частіше носять різкий характер. Причини такого становища різноманітні. Наприклад, в якості причини може виступати зміна кон'юнктури макро- і мікро- ринків, поява нових інноваційних товарів або послуг, насичення ринків збуту певною категорією продукції.

В даний час багато вітчизняних підприємств можуть опинитися в стані фінансово-економічної небезпеки, яка проявляється в потребі мобілізації всіх внутрішніх ресурсів організації, а також у пошуку інших джерел фінансування.

Розроблення, прийняття та реалізація управлінських рішень з підвищення рівня фінансово-економічної безпеки на підприємстві повинні сприяти оптимізації економічних результатів його діяльності. Для досягнення цієї мети необхідним є забезпечення ефективного управління фінансово-економічною безпекою, яка пов'язані з усіма видами діяльності суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питанням вивчення дефініції управління фінансово-економічною безпекою займалися чисельні науковці, у тому числі: О.І. Барановський, Т.Г. Васильців, І.О. Бланк, К.С. Горячева С.С. Куперівська, І.П. Отенко, Р.С. Папєхін, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та багато інших дослідників.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Важливою складовою успішної фінансово-господарської діяльності підприємств є прийнятний рівень фінансово-економічної безпеки**,** який є гарантією

незалежності, головною передумовою їх безперебійної й стабільної діяльності та розвитку, підвищення конкурентоспроможності та формування передумов інвестиційної активності.

На сьогоднішній день функціонування сучасних українських підприємств ускладнене трьома особливостями економічної ситуації в країні.

Перша особливість полягає в тому, що вітчизняні суб'єкти господарювання діють в економічних умовах, які характеризуються нестабільністю політичних, економічних і суспільних відносин. Друга полягає в тому, що у будь-якій взаємозалежній економіці поділ праці повинен опиратися на координуючий механізм. Результатом координації в економіці є створення системи зв'язків, що полягає в скороченні витрат на пошук партнерів і ведення операцій. Третя особливість полягає в тому, у більшості сучасних організацій відсутній цілісний механізм управління фінансово-економічною безпекою, що в свою чергу обумовлює появу сукупності проблем виробничого і невиробничого характеру.

Саме такі особливості обумовлюють необхідність пошуку нового підходу до управління економічними системами, сутність якого полягає в обов'язковому дотриманні принципу безпечності функціонування та ефективного існування.

Враховуючи значущість завдань, виконання яких забезпечує система фінансово-економічної безпеки, процес управління безпекою підприємства можна поділити на такі етапи (рис. 1) [1]:

Ефективність реалізованих заходів з підвищення фінансово-економічної безпеки залежить від обґрунтованої оцінки її рівня. Даний процес повинен включати наступні кроки:

1. Обґрунтування показників-індикаторів рівня фінансово-економічної безпеки;
2. Визначення нормативних значень показників-індикаторів;

3. Моніторинг обраних показників та зіставлення їх фактичних значень із нормативними;
4. Визначення інтегрального рівня фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання за обраними показниками.

Аналіз рівня фінансово-економічної безпеки підприємства можна здійснити за допомогою показників майнового стану, показників ліквідності та платоспроможності, показників дебіторської та кредиторської заборгованостей, показників ділової активності, показників рентабельності підприємства та показників фінансової стійкості із застосуванням скоригованих методів оцінки.

Скорингові методи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки базуються на підрахунку балів за кожною позицією показників, за якими оцінюється фінансово-економічна безпека. Скорингові методи включають експертний аналіз, який передбачає опитування експертів (кваліфікованих фахівців) з подальшою математичною обробкою результатів дослідження.

До групи скорингових методів оцінки можна віднести ранговий метод або метод балів. Даний метод надає змогу встановити важливість кожного показника фінансової безпеки підприємства у формуванні її загального рівня на підставі вагових коефіцієнтів, присвоїти кожному показнику певну кількість балів, відповідно до інтервалів їх значень, а також провести інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства [2, с. 322].

Для практичного ілюстрування управління фінансовими результатами підприємства розглянемо це управління на прикладі ТОВ «Укрклінсервіс». Товариство з обмеженою відповідальністю «Укрклінсервіс» - підприємство, що має багаторічний досвід діяльності у сфері професійного клінінгу з метою надання високоякісних послуг та задоволення всіх потреб замовника.

Етапи процесу управління фінансово-економічною безпекою

I етап
Обґрунтування системи пріоритетних фінансових інтересів, що повинна включати стратегію розвитку підприємства, його місію.

II етап
Аналіз загроз фінансово-економічній безпеці підприємства:
- виокремлення множини загроз фінансово-економічній безпеці підприємства;
- оцінювання ймовірностей їх настання;
- розрахунок розміру можливих збитків від реалізації сподіваних або реальних загроз.

III етап
Оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

IV етап
Обґрунтування комплексу заходів із забезпечення фінансово-економічної безпеки

V етап
Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

VI етап
Реалізація запланованих заходів щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки

VII етап
Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Рис. 1. Етапи процесу управління фінансово-економічною безпекою

Для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки досліджуваного підприємства використаємо наступні показники (табл. 1).

Таблиця 1

Показники-індикатори фінансової безпеки ТОВ «Укрклінсервіс»

Назва показника - індикатора	Економічний зміст
Коефіцієнт покриття	показує здатність ТОВ «Укрклінсервіс» погасити свої короткострокові зобов'язання за кредитами та розрахунками в разі реалізації всіх оборотних активів
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	показує, яка частина поточної заборгованості ТОВ «Укрклінсервіс» може бути погашена негайно швидколіквідним майном
Рентабельність власного капіталу	показує величину чистого прибутку ТОВ «Укрклінсервіс», що припадає на одиницю власного капіталу. Дає змогу оцінити рентабельність власного бізнесу порівняно із альтернативним
Коефіцієнт незалежності	Оцінює частку власного капіталу ТОВ «Укрклінсервіс» у загальній вартості майна та характеризує ступінь залежності ТОВ «Укрклінсервіс»від зовнішніх джерел фінансування
Коефіцієнт оборотності активів	Оцінює кількість оборотів активів ТОВ «Укрклінсервіс» для отримання чистого доходу

В основі визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства лежать граничні значення показників та їхній рейтинг [3, с. 352].

У процесі експертної оцінки кожному експерту можливо оцінити рейтинг кожного показника, ґрунтуючись на певній бальній шкалі. Таким чином, створюється система оціночних показників, кожному з яких присвоюється певний ранг, формується шкала оцінки отриманих показників й визначається механізм розрахунку сукупного рейтингу показника [4, с. 142-143]. На основі цього методу можна виконати ранжування як окремих показників, так і груп найбільш значимих показників для оцінки фінансової безпеки підприємства.

Отже, якщо показник має значення вище нормального, то йому присвоюється I клас; нижче нормального, але вище критичного – II клас; нижче критичного – III клас.

Таблиця 2

Граничні значення показників фінансового стану підприємства для визначення рівня фінансової безпеки ТОВ «Укрклінсервіс»

№ з/п	Найменування показника	I клас	II клас	III клас
1	Коефіцієнт покриття	> 2,000	1,000-2,000	< 1,000
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,500	0,200-0,500	< 0,200
3	Рентабельність власного капіталу	>0,200	0,100-0,200	< 0,100
4	Коефіцієнт незалежності	> 0,700	0,100-0,200	< 0,500
5	Коефіцієнт оборотності активів	> 0,950	0,500-0,950	< 0,500

Інтегральна оцінка безпеки дається в балах й визначається як сума добутків рейтингу кожного показника на клас [5]:

$$Б = \sum Реі * Клі$$

де Б – сума балів;

Реі – рейтинг і-го показника;

Клі – клас і-го показника.

Рейтинг показника визначається відповідно до цілей дослідження та важливості показника для обраного напрямку дослідження. Сумарний рейтинг показників завжди складає 100, тобто кожному показнику присвоюється певне числове значення менше ста, яке відображає важливість даного показника.

Для показників, усі значення яких відповідають I класу, кількість балів дорівнює 100, II класу – 200, III класу – 300. Відповідно до кількості набраних балів, присвоюється і клас фінансової безпеки підприємства: I клас – високий рівень фінансової безпеки (100-150 балів); II клас – нормальний рівень безпеки (151-250 балів); III клас – критичний рівень безпеки підприємства (251-300 балів) [4, с.142-143].

Оскільки I клас присвоюється показникам, що мають значення вище нормального, а III клас – показникам із значеннями менш критичного рівня, то може бути розглянута така градація:

I клас – високий рівень безпеки (100-150 балів);

II клас – нормальний рівень безпеки (151-250 балів);

III клас – кризовий (критичний) рівень безпеки підприємства (251-300 балів).

При визначенні класу показників варто обмежуватися трьома градаціями. Але при визначенні класу (рівня безпеки) підприємства, тобто при узагальнюючій оцінці можливе виділення додатково передкризової зони. Тоді доцільно визначити такі межі класів:

I клас – високий рівень безпеки (100-150 балів);

II клас – нормальний рівень безпеки (151-230 балів);

III клас – передкризовий рівень безпеки підприємства (231-250 балів);

IV клас – кризовий (критичний) рівень безпеки підприємства (251-300 балів) [6, с. 129].

Рейтинг показників фінансовоі-економічної безпеки ТОВ «Укрклінсервіс» безпеки відображено в таблиці 3.

На основі результатів вище проведеного аналізу встановлено рівень фінансово-економічної безпеки ТОВ «Укрклінсервіс» за 2015-2017 рр. (табл. 4.)

Таблиця 3

Рейтинг показників фінансової безпеки ТОВ «Укрклінсервіс» за 2015-2017 рр.

Показник	Рейтинг показників, %	Рік					
		2015 р.		2016 р.		2017 р.	
		клас	бал	клас	бал	клас	бал
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	22	1	22	2	44	3	66
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	21	1	21	2	42	3	63
Рентабельність власного капіталу	19	1	19	2	38	3	57
Коефіцієнт незалежності (автономії)	19	1	19	2	38	3	57
Коефіцієнт оборотності активів	19	1	19	2	38	3	57
Разом	100	-	100	-	200	-	300
Клас							

Таблиця 4

Рівні фінансової безпеки ТОВ «Укрклінсервіс» за 2015-2017 рр.

Показник	Рік								
	2015 р.			2016 р.			2017 р.		
	значення	клас	бал	значення	клас	бал	значення	клас	бал
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	0,711	III	66	0,681	III	66	0,709	III	66
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1472	III	63	0,012	III	63	0,163	III	63
Рентабельність власного капіталу	0,073	I	19	0,068	I	19	0,091	I	19
Коефіцієнт незалежності (автономії)	0,694	II	38	0,714	I	19	0,702	I	19
Коефіцієнт оборотності активів	0,54	II	38	0,50	II	38	0,46	III	57
Разом			224			205			224
Клас									

Отже, як демонструють дані табл. 4, кількість балів протягом аналізованого періоду коливається в межах 205-224, що відповідає II класу безпеки, тобто рівень фінансово-економічної безпеки ТОВ «Укрклінсервіс» впродовж 2015-2017 рр. є нормальним. Це є позитивним явищем, однак менеджмент підприємства повинен бути спрямований на недопущення його зниження.

Висновки. В умовах економічної та політичної нестабільності, функціонування підприємств значною мірою залежить від раціонального, виваженого прийняття управлінських рішень й ефективної системи організації їх діяльності. Ефективний механізм управління фінансово-економічною безпекою повинен забезпечувати інтеграцію економічних процесів на підприємстві, поєднувати разом внутрішні ресурси й зовнішнє середовище, надавати конкурентні переваги для досягнення поставлених цілей діяльності підприємства.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Фінанси підприємств: теоретико-методичне забезпечення формування та відтворення: монографія / І.В. Журавльова, О.М. Ястремська, Л. О. Макаренкова, Т.Б. Кузенко, С.В. Добриньта ін. / ; за заг. ред. к.е.н., проф. І.В. Журавльової. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. – 428 с.
3. Портнова Г.О., Антоненко В. М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки / Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 345–355.
4. Кузенко Т.Б., Мартюшева Л.С., Грачов О.В., Литовченко О.Ю. / Фінансова безпека підприємств / – Харків: ХНЕУ, 2010. – 300 с.
5. Васькова Ю.І. Фінансова безпека підприємства – провідна складова економічної безпеки та засіб попередження кризи підприємств / Наука й економіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 230-234.
6. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. / Т. Б. Кузенко, Л. С. Мартюшева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. – 304 с.